

О.В. ПЕТРАКОВСЬКА,

к.е.н., доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

Особливості побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України

У статті розглянуто чинні Плани рахунків бухгалтерського обліку. Запропоновано напрями ідентифікації особливостей Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Ключові слова: план рахунків, бухгалтерський облік, банк.

Е.В. ПЕТРАКОВСКАЯ,

к.э.н., доцент, Национальная академия статистики, учета и аудита

Особенности построения плана счетов бухгалтерского учета банков Украины

В статье рассмотрены действующие Планы счетов бухгалтерского учета. Предложены направления идентификации особенностей Плана счетов бухгалтерского учета банков Украины.

Ключевые слова: план счетов, бухгалтерский учет, банк.

E.V. PETRAKOVSKAYA,

candidate of economic sciences, associate professor the National academy of statistics, account and audit

Features of construction of chart of accounts of ukrainian banks

The article describes the current chart of accounts. The directions of the identification features of Chart of Accounts Ukrainian banks

Keywords: chart of accounts, accounting, bank.

Постановка проблеми. Для детальної та повної реєстрації всіх банківських операцій з метою забезпечення потреб складання фінансової звітності використовують систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, який називають Планом рахунків.

Застосування системи рахунків бухгалтерського обліку з відображенням у них кожної операції дає можливість здійснювати постійне спостереження за фінансово-господарською діяльністю і контролювати всі процеси, які відбуваються в банку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розгляд питання стосовно особливостей побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку банків здійснили провідні науковці, зокрема А.М. Герасимович, Т.В. Кривов'яз, Л.М. Кіндрацька, О.Г. Коренева, С.М. Лобозинська та інші.

Незважаючи на те що у роботах зазначених вище науковців розкриваються питання щодо побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, специфічні операції, які виконуються в банках, зумовлюють особливості побудови плану рахунків, а отже і необхідність подальших досліджень за даним напрямом.

Мета статті. Розгляд чинних Планів рахунків бухгалтерського обліку та обґрунтування та ідентифікація особливостей побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Виклад основного матеріалу. Наявність окремого плану рахунків бухгалтерського обліку щодо відображення господарських операцій певних суб'єктів вплинула, в певний час, на виокремлення таких складових національної системи бухгалтерського обліку: бухгалтерський облік на підприємствах, бухгалтерський облік суб'єктів малого підприємства, бухгалтерський облік у банках, бухгалтерський облік в органах Державної казначейської служби та бухгалтерський облік у бюджетних установах.

Призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської

діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб встановлює Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291 [1].

Загальна структура Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1] представлена такими класами рахунків: клас 1 «Необоротні активи»; клас 2 «Запаси»; клас 3 «Кошти, розрахунки та інші активи»; клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»; клас 5 «Довгострокові зобов'язання»; клас 6 «Поточні зобов'язання»; клас 7 «Доходи і результати діяльності»; клас 8 «Витрати за елементами»; клас 9 «Витрати діяльності»; клас 0 «Позабалансові рахунки».

У Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1] за десятковою системою наведені коди (номери) і найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) і субрахунків (рахунків другого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунків, другою – номер синтетичного рахунку, третьою – номер субрахунку.

Суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи, які відповідно до чинного законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, юридичні особи, що не займаються підприємницькою діяльністю (крім бюджетних установ), незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності можуть застосовувати План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [8].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суб'єкти підприємницької діяльності спрощений План рахунків застосовують у разі складання ними фінансової звітності відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року №39 [7].

На сьогодні в межах системи бюджетного обліку діють два основні плани рахунків.

Загальна структура Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ [4] та Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного і місцевих бюджетів [6] представлена на рис. 1.

Склад рахунків і субрахунків, які застосовуються бюджетними установами, визначає План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ від 26.06.2013 №611 [4].

Здійснювати детальний і повний облік операцій, пов'язаних із виконанням бюджетів, а також своєчасно надавати детальну, достовірну і змістовну інформацію керівництву органів Державного казначейства та фінансових органів, Міністерству фінансів України, статистичним відомствам, податковим органам та іншим користувачам надає змогу План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного і місцевих бюджетів, затверджений наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 №119 [6]. При побудові Плану рахунків враховано особливості виконання державного та місцевих бюджетів, функціонування Єдиного казначейського рахунку, виконання місцевих бюджетів через органи Державного казначейства, з дотриманням загальних принципів і вимог щодо здійснення бухгалтерського

обліку та звітності. Будова Плану рахунків базується на класифікації рахунків за економічним змістом з метою отримання інформації про виконання бюджетів та здійснення контролю за цим процесом.

План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів [6] забезпечує відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із виконанням функцій, які покладаються на органи Державного казначейства та фінансові органи, тобто касове виконання державного та місцевих бюджетів за доходами та видатками, тощо.

З 01.01.2016 набирає чинності План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений Міністерством фінансів України від 31.12.2013 №1203 [5], який застосовується суб'єктами державного сектору. В ньому за десятиковою системою наведені коди (номери) та найменування синтетичних рахунків і субрахунків. Перша цифра балансового рахунку визначає клас рахунків, друга – номер синтетичного рахунку, третя – ідентифікатор суб'єкта державного сектору (1 – розпорядники бюджетних коштів; 2 – державні цільові фонди; 3 – державний бюджет; 4 – місцеві бюджети, 5 – рахунки органів Казначейства), четверта цифра – номер субрахунку (крім рахунків класу 9 та класу 0). План рахунків включає розділ I «Балансові рахунки» (класи 1–8) та розділ II «Позабалансові рахунки» (клас 9 та клас 0).

Загальна структура Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі [5] представлена такими класами рахунків: клас 1 «Нефінансові активи»; клас 2 «Фінансові активи»; клас 3 «Кошти бюджетів та розпорядників бюджетних коштів»; клас 4 «Розрахунки»; клас 5 «Капітал та фінансовий резуль-

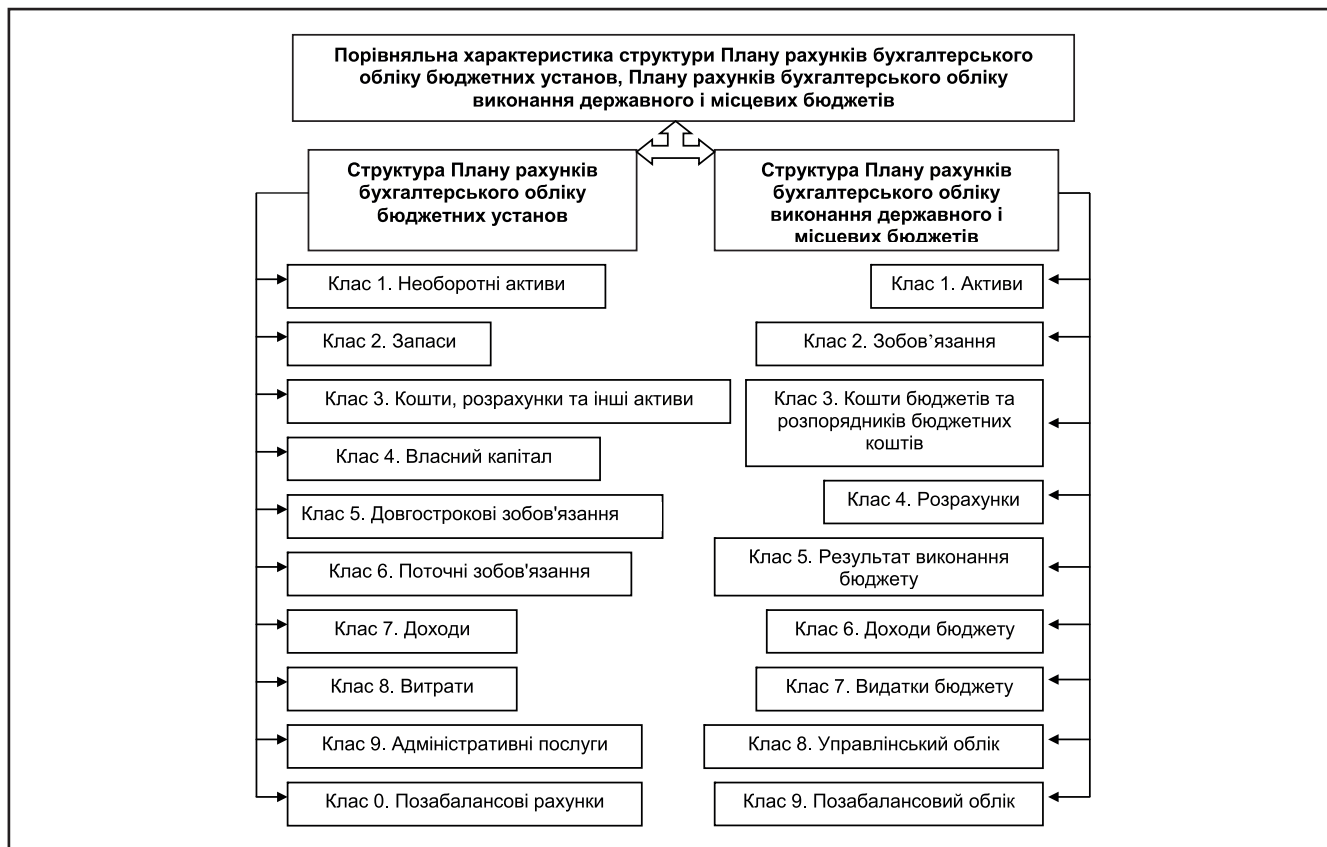

Рисунок 1. Порівняльна характеристика структури Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного і місцевих бюджетів

Таблиця 1. Порівняльна характеристика структури Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Плану рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України

План рахунків бухгалтерського обліку банків України	План рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України
Клас 1. Казначейські та міжбанківські операції	Клас 1. Основні активи
Клас 2. Операції з клієнтами	Клас 2. Інші активи
Клас 3. Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання	Клас 3. Основні зобов'язання
Клас 4. Фінансові та капітальні інвестиції	Клас 4. Інші зобов'язання
Клас 5. Капітал банку	Клас 5. Капітал
Клас 6. Доходи	Клас 6. Доходи
Клас 7. Витрати	Клас 7. Витрати
Клас 8. Управлінський облік	Клас 8. Меморандні рахунки
Клас 9. Позабалансові рахунки	Клас 9. Позабалансові рахунки

тат»; клас 6 «Зобов'язання»; клас 7 «Доходи»; клас 8 «Витрати»; клас 9 «Позабалансові рахунки бюджетів та державних цільових фондів»; клас О «Позабалансові рахунки розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів».

В Україні незалежно застосовують План рахунків бухгалтерського обліку банків України [2] та План рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України [3] (табл. 1).

План рахунків бухгалтерського обліку НБУ дещо відрізняється за змістом і структурою. Це зумовлено тим, що НБУ, ви-

конуючи функції центрального банку держави, має свою специфіку діяльності, що й визначає особливості об'єктів обліку.

Порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, характеристики і коротке призначення рахунків для відображення інформації за типовими операціями в банках встановлює Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України від 17.06.2004 №280 [2] (рис. 2).

План рахунків бухгалтерського обліку банків має певні особливості (табл. 2).

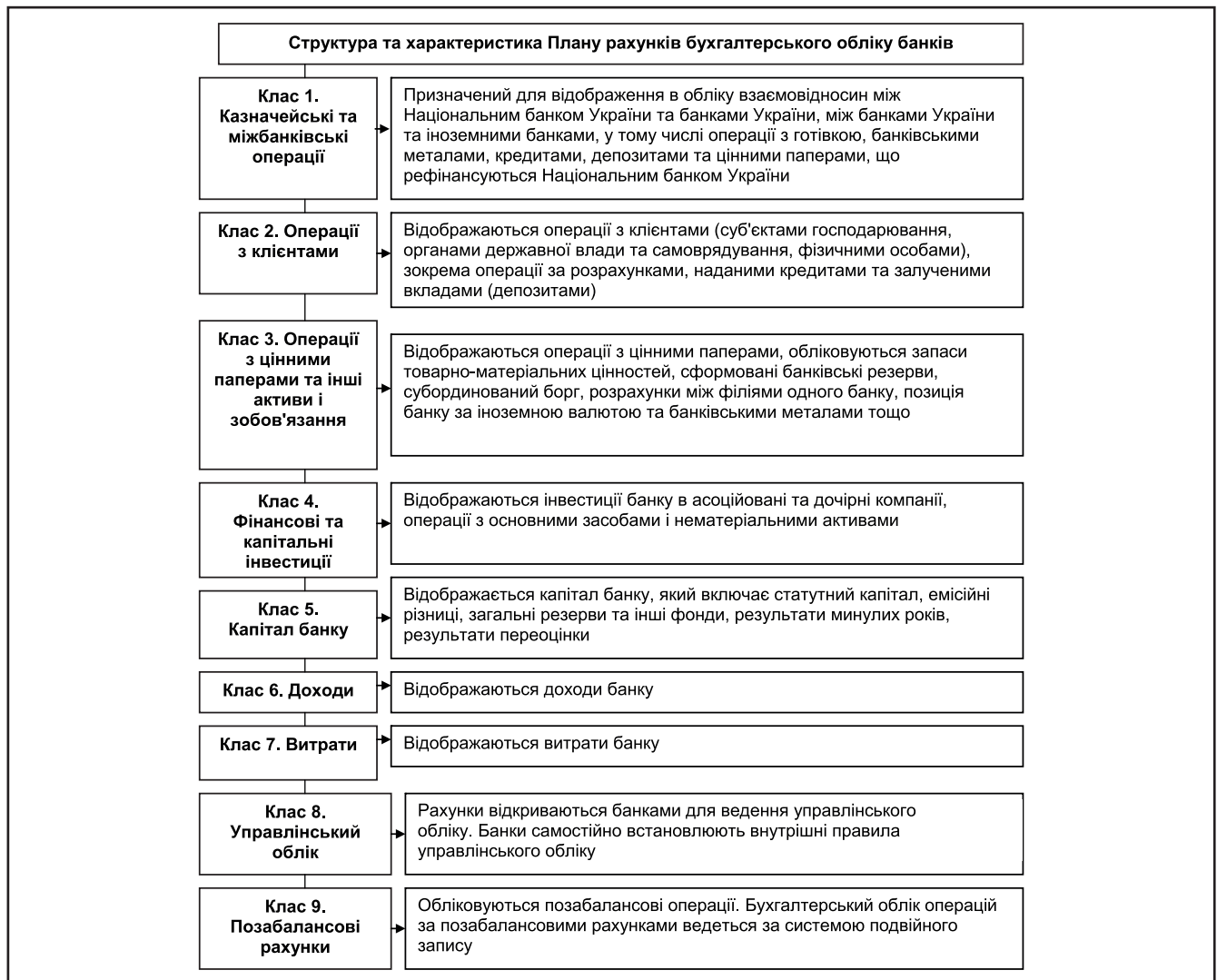

Рисунок 2. Структура та характеристика Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України

Таблиця 2. Особливості побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, визначені Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України

№ з/п	Особливості побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, визначені Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України
1	Балансові рахунки в Плані рахунків класифікуються за типами контрагентів, характером операцій і ступенем ліквідності активів і зобов'язань
2	План рахунків забезпечує мультивалютний облік операцій
3	Управлінський облік здійснюється за рахунками класу 8
4	Наявність вимог до рахунків аналітичного обліку
5	Наявність синтетичних рахунків I, II, III, IV порядків
6	Бухгалтерський облік операцій за позабалансовими рахунками ведеться за системою подвійного запису

За даними табл. 2, серед основних особливостей Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [2] виділено класифікацію балансових рахунків за типами контрагентів, характером операцій і ступенем ліквідності активів і зобов'язань.

Так, Т.В. Кривов'яз зазначає, що об'єднання бухгалтерських рахунків у балансовій частині здійснено за такими принципами: за видами контрагентів; за функціями комерційних банків (вид операції); за принципом ліквідності. Згідно з першим принципом міжбанківські операції виділені окремо в першому класі, а операції з усіма іншими клієнтами у другому класі, у межах класу рахунки об'єднуються за видами контрагентів. Відповідно до другого принципу, наприклад, операції з готівкою та банківськими металами (казначейські інструменти) відображаються за рахунками першого класу. Депозитні, кредитні операції, операції з касового обслуговування бюджетів різного рівня – у другому класі; операції з цінними паперами – у третьому класі; внутрішньобанківські операції – у третьому та четвертому класах тощо. Згідно з третім принципом активи та зобов'язання (перший – четвертий класи) розміщені за ступенем зниження ліквідності, тобто від найбільш ліквідних (монети та банкноти у касі, кошти на рахунках в НБУ) до неліквідних (основні засоби); зобов'язання – від зобов'язань на вимогу до довгострокових зобов'язань [10].

С.М. Лобозинська залежно від класифікації рахунки групує не тільки за типом контрагентів, характером операцій і ступенем ліквідності активів і зобов'язань, а й за економічним змістом [3].

Серед інших особливостей Плану рахунків виокремлюється мультивалютний облік операцій, суть якого полягає в обліку операцій в іноземній валюті за тими самими рахунками, що і операцій у гривні.

О.Г. Коренева, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В. Карпенко зазначають, що такий підхід засвідчує застосування базового принципу міжнародного обліку – переваги економічного змісту операції над її юридичною формою. Валюти є тільки засобом розрахунку, а економічний зміст операції однаковий [9, с. 25].

Характерною рисою Плану рахунків бухгалтерського обліку банків є наявність класу рахунків для управлінського обліку. Банки самостійно встановлюють внутрішні правила управлінського обліку.

Складовою системи бухгалтерського обліку є аналітичний облік, що надає детальну інформацію про кожного контрагента та кожну операцію. Ведення аналітичного обліку забезпечується за допомогою аналітичних рахунків. Відкрит-

тя аналітичних рахунків передбачає наявність обов'язкових параметрів згідно з вимогами Національного банку України. Додаткова інформація, що необхідна для складання звітності та управління банком, забезпечується за допомогою додаткових параметрів, які визначаються банком самостійно.

Заслугує на увагу наявність синтетичних рахунків II, III, IV порядків, що забезпечують запис інформації про наявність і рух активів, зобов'язань, капіталу та результати від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банків.

Першою цифрою номера визначено клас рахунків. Кожен клас розподілений на: рахунки II порядку (двозначні – розділ); рахунки III порядку (тризначні – група); рахунки IV порядку (чотиризначні – балансовий рахунок).

Характерною рисою Плану рахунків бухгалтерського обліку банків [2] є наявність подвійного запису операцій на позабалансових рахунках. Позабалансові рахунки кореспондують тільки між собою. Для відображення операцій за системою подвійного запису використовуються рахунки розділу 99. Рахунки можуть кореспондувати між собою без використання контррахунків.

Досліджуючи План рахунків бухгалтерського обліку банків України, С.М. Лобозинська виділила якісні характеристики: повнота відображення об'єктів обліку; універсальність (відповідає всім потребам банку); легітимність (відображає запроваджені юридичні відносини банку); ліквідність (дозволяє зіставляти величину кредиторської заборгованості з наявними майновими цінностями); мобільність (ведення підсистем аналітичного та синтетичного обліку); достовірність (рахунок бухгалтерського обліку використовують для відображення стану конкретного об'єкта) [3].

Отже, План рахунків бухгалтерського обліку банків України задовольняє потреби банку в об'єктивній обліковій інформації, яка є основою для прийняття виважених управлінських рішень.

Висновки

Проведене дослідження існуючих характерних рис плану рахунків бухгалтерського обліку банків України дозволило визначити такий їх перелік: класифікація балансових рахунків за типами контрагентів, характером операцій і ступенем ліквідності активів і зобов'язань; мультивалютність; наявність класу рахунків для управлінського обліку; подвійний запис операцій на позабалансових рахунках; встановлені вимоги до аналітичних рахунків; наявність синтетичних рахунків II, III, IV порядків. Головною умовою побудови плану рахунків слід визнати його орієнтацію на формування показників фінансової звітності. За такого підходу план рахунків відповідатиме потребі обліку всіх банківських операцій з тим,

щоб забезпечити своєчасне надання детальної, достовірної і змістовної інформації користувачам для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291 (зі змінами): [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України – режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України від 17.06.2004 №280 (зі змінами): [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України – режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0919-04>
3. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 608 с.
4. Лобозинська С.М. Облік і аудит у банку: Навч. посіб. / За ред. проф. С.К. Реверчука. – К.: Знання, 2007. – 630 с.
5. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ від 26.06.2013 №611 (зі змінами): [електронний ресурс] / Верховна Рада України – режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1214-13>

6. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений Міністерством фінансів України від 31.12.2013 №1203: [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>

7. План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного і місцевих бюджетів, затверджений наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 №119.

8. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 №39 (із змінами): [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України – режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>

9. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку №186 від 19.04.2001 (зі змінами): [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01>

10. Облік і аудит у банках: навчальний посібник / О.Г. Коренева, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В. Карпенко; За ред. О.Г. Кореневої, Н.Г. Слав'янської. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 493 с.

11. Облік і аудит у банках: підручник / А.М.Герасимович, Л.М.Кіндрацька, Т.В. Кривов'яз та ін.; За заг. ред. проф. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 536 с.

УДК 334.01

О.В. КОРЕЦЬКА,

Міжрегіональна академія управління персоналом

Визначення ролі технологічного потенціалу підприємства в його довгостроковій конкурентоспроможності

У статті класифіковано види економічних потенціалів підприємства. Запропоновано поняття конкурентного технологічного потенціалу підприємства, визначено його місце в системі економічних потенціалів та роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємств. Визначено роль інноваційної спрямованості у формуванні внутрішнього технологічного потенціалу.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, інноваційна спрямованість, внутрішній технологічний потенціал, конкурентний технологічний потенціал.

О.В. КОРЕЦЬКА,

Межрегиональная академия управления персоналом

Определение роли технологического потенциала предприятия в его долгосрочной конкурентоспособности

В статье классифицированы виды экономических потенциалов предприятия. Предложено понятие конкурентного технологического потенциала предприятия, определено его место в системе экономических потенциалов и роль в повышении конкурентоспособности предприятий. Определена роль инновационной направленности в формировании внутреннего технологического потенциала.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, инновационная направленность, внутренний технологический потенциал, конкурентный технологический потенциал.

O.V. KORETSKA,

The Interregional Academy of Personnel Management, Kiev

Defining the role of technological potential of company in its long-term competitiveness

The article classifies types of economic potential of the company. The concept of competitive technologic potential of the company, its place in the economic potential and role in enhancing the competitiveness of enterprises are proposed. The role of innovation in shaping the direction of internal technological capabilities is defined.

Keywords: competitiveness, competitive advantage, innovation focus, internal technological capabilities, competitive technological potential.

Постановка проблеми. Кожний господарський суб'єкт у промисловості здійснює перетворення ресурсів різних видів

у кінцевий продукт або послугу з метою задоволення потреб споживачів та існуючого попиту на ринку. Тому можна вва-